

**Érettségi vizsgatárgyak elemzése
2009–2012 tavaszi vizsgaidőszakok**

NÉMET NYELV

Giay Edit

Budapest, 2014. február

TARTALOM

I. A feladatlapok szakmai tartalma	3
I.1. Középszint.....	3
I.2. Emelt szint	7
I.3. A szakértői szakmai elégedettség	10
II. A vizsgázók alapadatai	11
III. A vizsgaeredmények.....	16
III.1. Az összesített eredmények szintenként	16
III.2. A középszint eredményei összetevők szerint.....	19
III.3. A középszint eredményei programtípus szerint	23
III.4. Az emelt szint eredményei összetevők szerint	24
III.5. Az emelt szint eredményei programtípus szerint	28
IV. Korrelációk	30
IV.1. A középszintű német nyelvi érettségi egyes vizsgarész-összetevői.....	30
IV.2. Az emelt szintű német nyelvi érettségi egyes vizsgarészei	33
IV.3. A német nyelv kapcsolata más vizsgatárgyakkal.....	34
Összegzés.....	36

I. A feladatlapon szakmai tartalma

Vizsgálatunk tárgya a 2009–2012-es időszak tavaszi érettségi vizsgáinak közép- és emelt szintű feladatsorai, illetve a hozzájuk tartozó javítási-értékelési útmutatók. Az összesen 16 dokumentummal kapcsolatos tartalmi kérdések mellett feltárjuk a statisztikai adatokban megjelenő esetleges változásokat, tendenciákat, valamint a feladatsorok teljesítettségét.

I.1. Középszint

Az írásbeli feladatlapon összeállításának szakmai koncepciója a vizsgált négy évben némileg változott. A szövegértési feladatokkal kapcsolatban 2009-től kezdve megfogalmazott törekvés volt az olvasott, illetve a hallott szöveg értése feladatok esetében is az igaz-hamis kérdések minimalizálása, valamint az az elvárás, hogy a megoldás elkészítéséhez minden feladatsorban legyen szükség mindhárom szövegértési stratégiára.

A vizsgált időszakban a *Hallott szöveg értése* feladatsor összeállításánál több olyan új, szakmai szempont is megjelent, amelyek eredetileg nem voltak ilyen hangsúlyosak, és amelyekre a vizsgaleírás sem tér ki:

- Az itemszám a megadott határon belül lehetőleg a maximumhoz közelítsen. Ez a hanganyag rövidegsége miatt nem tartozik a könnyen megvalósítható elvárások közé, de mindenesetre érdemes figyelmet fordítani rá.
- A középső feladat legyen a legnagyobb itemszámú, mert ha az utolsó, vagyis a szinten belül legnehezebben megoldható feladat magas itemszámú, az jelentősen befolyásolja a teljesítményt az alacsonyabb százalékokon.
- Mindig legyen nyitott feladat a sorban, mert így komplexebb képet kaphatunk a vizsgázó tudásáról.
- A kezdetben (2005–2009) még elfogadott stúdiófelvételek fokozatosan kerüljenek ki az anyagokból.

Az *Íráskészség* feladatlap második, választható feladatánál az ekvivalencia érdekében megfogalmazódott az a szándék, hogy lehetőleg mindig ugyanaz legyen a létrehozandó szövegfajta. A választhatóság ugyanis meglehetősen problematikus pont ebben a vizsgarészben, mert feladatsoronként is mást és mást érthetünk alatta: elképzelhető, hogy csupán témák közötti választást jelent, máskor pedig szövegfajták közöttit, esetleg mindkettőt. Mindegyik esetre volt példa a vizsgált négy évben. A vizsgázói teljesítmények ezt a gondot ugyan nem jelzik, de a tételkészítőkben már korábban is felmerült a kérdés, ezért született meg a megállapodás arról, hogy a második feladatnál mindig azonos szövegfajták között kelljen választania a vizsgázónak. Ez a tendencia a feladatok sorosolása miatt az idősoros vizsgálatban természetesen nem követhető nyomon.

A középszintű feladatsorok részletes vizsgálata előtt álljon itt a német nyelvi érettségi vizsgaleírásából az a pár sornyi idézet, amely az elemzésben hangsúlyos szerepet kapott.

„A középszintű vizsga két nyelvi szintet fog át: az Európa Tanács skálájának A2–B1 szintjeit. Az eltérő képesség- és tudásszintek mérése érdekében az írásbeli feladatsorokban a lépcsőzetesség elve érvényesül. A központi feladatsorokat úgy állítják össze, hogy az A2 szinten lévő vizsgázók is le tudják tenni a vizsgát.”

A feladatsorok egyik összetevője az *Olvasott szöveg értése*. A vizsgált négy évben ezek mindegyike megfelelt a vizsgaleírásban megadott kilenc témakörnek, a szövegfajták változatosak (például: prospektus, riport, újságcikk, beszámoló), a szövegek autentikusak, a vizsgázók életkori tapasztalataihoz és általános érdeklődéséhez igazodóak voltak (egy ifjúsági szálló bemutatása, a jégkrém keletkezésének története, az angolnyelv-tanulás szerepe a munkavállalásban stb.). A négy feladat minden évben négy különböző témakörből került ki.

A feladattípusok nehézségi szintje követte a középszinten előírt A2–B1 szintet, a három eltérő típusú zárt feladatot egy nyitott feladat egészí-

tette ki, például: igaz/hamis állítás, hozzárendelés (kérdés és felelet), a szöveg részeinek sorrendbe rakása, rövid választ igénylő nyitott kérdések. A negyedik feladat megfelelt annak az elvnek, hogy mindig az utolsó legyen a legnehezebb a sorban. A megoldáshoz mindhárom olvasási stratégia (globális, részletes, szelektív szövegértés) használatára szükség volt. Az item- és a szószám megfelelt a vizsgaleírásban megadottaknak, a feladatsorok a vizsgaleírásban biztosított mozgásteret maximálisan kiaknázták.

A *Nyelvhelyesség* négy feladata négy különböző témakörből került ki minden vizsgált évben, ezek mindegyike megfelelt a vizsgaleírásban megadott témaköröknek, illetve a szövegfajták igazodtak a mért készség elvárásaihoz (leíró szövegek). A szövegek autentikusak vagy kismértékben szerkesztettek¹ voltak; a vizsgázók életkori tapasztalataihoz és általános érdeklődéséhez igazodtak (például: fürdőzés, régi és új repülőgépek, egy különleges hobbi, kutyaszánon Szibériában, vegetáriánusok).

A feladattípusok nehézségi szintje követte a középszinten előírt A2–B1 szintet: a két első feladat feleletválasztós volt, a harmadik produktív nyelvhasználatot várt el (ragozás), míg a negyedik feladat ugyan zárt, de a komplexebb nyelvi ismereteket mérő kategóriába tartozott (szövegből kivett mondatrész helyének azonosítása, tagmondat visszahelyezése). Az item- és a szószám megfelelt a vizsgaleírásban megadottaknak. A feladatsorok maximálisan kiaknázták a vizsgaleírásban biztosított mozgásteret.

A *Hallott szöveg értését* mérő három feladat szintén eltérő témakörökből került ki 2009 és 2012 között, a szövegfajták változatosak (beszélgetések, médiaközlemény, riport) voltak. Az első szöveg egy autentikus szövegen alapuló stúdiófelvétel volt (kivéve a 2011-es évet), a másik kettő (2011-ben mindhárom) autentikus, a vizsgázók életkori tapaszt-

¹ Ennél a vizsgarésznél megengedett az értést az adott szinten megnehezítő szavak, szerkezetek egyszerűsítése.

talataihoz és általános érdeklődéséhez igazodó (hétköznapi élethelyzetek, gyerekek az egyetemen, betegbiztosítás háziállatoknak).

A feladattípusok nehézségi szintje követte a középszinten előírt A2–B1 szintet, az első nyitott, a következő kettő zárt feladat. A feladatok megoldásához mindhárom hallott szövegértési stratégia (globális, részletes, szelektív szövegértés) használatára szükség volt.

Az itemszám és a szöveghossz megfelelt a vizsgaleírásban megadottnak, de az itemek aránya 2009-ben, 2011-ben eltért a később kialakított koncepciótól, mely szerint lehetőleg a középső feladat legyen a legmagasabb itemszámú (2010-ben és 2012-ben ez megvalósult). A feladatsorok a vizsgaleírásban biztosított mozgásteret maximálisan kiaknázták.

Az *Íráskészség* feladatok is ismert, köznapi témákat öleltek fel, a vizsgázóknak olyan szövegeket kellett létrehozni, amelyek meghatározott kommunikációs szándékkal jönnek létre (például: információcsere levélben, jelentkezés egy diákmagazin felhívására).

Az első feladat 2009-ben nem használta ki teljes mértékben a vizsgaleírásban megadott mozgásteret, ugyanis az írást megkönnyítő segédanyag nem volt hozzá, a feladat megoldásához szükséges információk az utasításban kerültek megfogalmazásra, ami nem életszerű.

A választható feladat esetében a témák eltérőek voltak ugyan, de a szövegek műfaja nem, ami megfelel az ekvivalencia követelményének, kivétel csak 2011-ben volt.

A feladatsorokról megállapítható, hogy a vizsgaleírásban megadott mozgásteret megfelelő módon használták ki.

A javítási-értékelési útmutatóban alapvető változás nem történt ugyan, de több ponton is bővült a javítást segítő és egyértelművé tevő megjegyzések köre. Az egyik feladattípusnál (mondta/nem mondta), megjelent az ún. nullázási szabály, amivel kizárhatóvá vált, hogy az a vizsgázó is szerezzen pontot, aki a feladat megoldása helyett, minden állítás beikszelésével próbált ügyeskedett. Ez a változás az emelt szintet is érintette.

I.2. Emelt szint

„Az emelt szintű vizsga az Európa Tanács skálája B2 szintjének felel meg. Az eltérő képesség- és tudásszintek mérése érdekében az írásbeli feladatsorokban a lépcsőzetesség elve érvényesül.” (Német nyelv: A vizsga leírása)

A vizsgált időszakban a feladatlapok szakmai koncepcióját illetően nagyobb figyelmet kellett fordítani arra, hogy a feladatsorok a B2 szint átlagos középhelyén legyenek: megjelent elvárásként a feladatsor nehezítésének igénye, a korábbi kérdéssorok egy-egy eleme ugyanis az eredmények tükrében némileg könnyebbnek bizonyult a mért szintnél.

A *Hallott szöveg értése* feladatsornál megjelent az a szándék, hogy lehetőség szerint három feladat alkossa a sort, mert a több feladat természetesen különböző feladattípusokat is jelent, ami komplexebb mérést tesz lehetővé. További elvárás, hogy az itemszám lehetőleg a maximumhoz közelítsen, akárcsak középszinten. Ennek megvalósítása azonban a szövegek előírt terjedelme miatt, láthatóan itt sem egyszerű feladat. Emelt szinten csak autentikus hanganyag fordulhat elő (stúdióban felvett szövegek nem).

Az *Olvasott szöveg értése* feladatoknál mind a négy vizsgált évben három (2012-ben négy) különböző, ám a vizsgaleírásban megadott kilenc témakörhöz kapcsolódtak a kérdések. A szövegek fajtája is eltérő volt (prospektus, újságcikk, interjú, ismeretterjesztő szöveg). A szövegek autentikusak voltak, és a vizsgázók életkori tapasztalataihoz, illetve általános érdeklődéséhez igazodtak (egy város megismerése, nyelvtanulás, robotok világa, főzés, egy érdekes hotel, a földgömb készítése stb.).

A feladatok között nem volt szintbeli eltérés, minden évben, mindhárom a B2 szintű nyelvtudást mérte, de ezen belül érvényesült a fokozatosság elve, vagyis az utolsó feladatok voltak a legnehezebbek.

A feladattípusok változatosságát a 2009. évvel illusztráljuk: a két eltérő típusú zárt feladatot (cím és szöveg egymáshoz rendelése,

igaz/hamis állítások) egy félig nyitott feladat (hiányos szöveg összefoglalásának kiegészítése) követte. Ugyanakkor 2012-ben a feladattípusok eltérőek, de zártak volt. Az első feladat egy szöveg részeinek sorrendbe rakása, a második kérdés és felelet egymáshoz rendelése, a harmadik feladat igaz/hamis döntés, a negyedik pedig a szövegből kiemelt mondat helyének azonosítását várta el.

A feladatok megoldásához mindhárom olvasási stratégia (globális, részletes, szelektív szövegértés) használatára szükség volt. Az item- és szószámok megfeleltek a vizsgaleírásban megadottaknak, a feladatsorok pedig megfelelő módon kihasználták a vizsgaleírásban biztosított mozgásteret.

A *Nyelvhelyesség* mérésére öt (2012-ben négy) különböző témakörből kerültek ki a feladatok, igazodva a mért készség elvárásaihoz (leíró szövegek). A szövegek autentikusak, vagy kis mértékben szerkesztettek, és a vizsgázók életkori tapasztalataihoz, illetve általános érdeklődéséhez igazodóak voltak (a Grimm testvérek munkássága, diákolimpia, gyermeknap, zsebpénz, a pattogatott kukorica titka, diáknegyed, környezet-szennyezés, diákújság alapítása, a hajózás aktuális problémái stb.).

A feladatok között nincs szintbeli eltérés, mind az öt feladat a B2 szintű nyelvtudást méri, de a szinten belül a fokozatosság elve érvényesül, vagyis az utolsó feladat tekinthető a legnehezebbnek.

A feladattípusok változatosak voltak, például 2011-ben: az első feladat egy hiányos szöveg kiegészítése feleletválasztással (négy válaszlehetőség közül egy helyes kiválasztása), a második egy hiányos szöveg kiegészítése előre megadott szókészletből (előljárók), a harmadik a szövegből kivett mondatrész helyének megtalálása a szövegkohéziós eszközök segítségével, és végül megadott szavak képzett és/vagy ragozott alakjainak beillesztése a szövegbe, ami produktív nyelvhasználatot igényel, és a sorban a legnehezebb.

A feladatok megoldásához mindhárom olvasási stratégia (globális, részletes, szelektív szövegértés) használatára szükség volt. Az item- és

szószámok megfeleltek a vizsgaleírásban megadottaknak, a feladatsorok pedig megfelelő módon kihasználták a vizsgaleírásban biztosított mozgásteret.

A *Halott szöveg értését mérő* két vagy három feladat a négy év során eltérő témakörökhöz tartozott, és változatosak voltak a szövegfajták is (rádióműsor részlete, interjú stb.). A szövegek 2009-ben, 2011-ben és 2012-ben autentikus szövegek, 2010-ben a három szöveg közül egy autentikus szövegen alapuló stúdiófelvétel volt, tartalmuk a vizsgázók életkori tapasztalataihoz és általános érdeklődéséhez (környezetvédelem otthon, táncklub) igazodtak.

Kétféle feladattípus fordult elő, az első nyitott (kérdések), a második zárt (igaz/hamis állítások) feladat, 2010-ben, 2011-ben és 2012-ben a harmadik feladat produktív nyelvhasználatot várt el. A feladatok a B2 szintű nyelvtudást mérték, de a szinten belül a fokozatosság elve érvényesült, vagyis az utolsó feladat tekinthető a nehezebbnek. A feladatok megoldásához mindhárom hallott szövegértési stratégia (globális, részletes, szelektív szövegértés) használatára szükség volt.

Az itemszám és a szöveghossz megfelelt a vizsgaleírásban megadottaknak, de az itemek számának eloszlása mind a négy évben eltért attól a koncepciótól, miszerint az itemszám három feladatból tevődjön össze. A feladatsorok a vizsgaleírásban biztosított mozgásteret megfelelően használták ki.

Az *Íráskészség* feladatok ismert, köznapi témákat (például tegezés-magázás kérdése, részvétel környezetvédelmi programon, diákmunka, robotok a háztartásban, iskolai élet, lakóhelyünk szépítése) öleltek fel. A vizsgázóknak olyan szövegeket kellett létrehozni, amelyek meghatározott kommunikációs szándékkal (például: érdeklődő levél írása, olvasói levél írása, baráti levél, újságcikk diákújság számára, olvasói levél egy újságnak) jönnek létre.

A választható feladat esetében a témák eltérőek voltak, de a létrehozandó szövegfajták azonosak, ami megfelel az ekvivalencia követel-

ményének. A feladatsorokról megállapítható, hogy a vizsgaleírásban biztosított mozgásteret maximálisan kihasználták.

I.3. A szakértői szakmai elégedettség

A vizsgált időszak feladatlapjai alapján megállapítható, hogy a vizsgakövetelmények és a -leírás mindkét szinten kielégítő és egyértelmű támpontot nyújt a feladatsorok elkészítéséhez, továbbá a vizsgált feladatlapok megfelelő módon éltek a felkínált mozgástérrel, változatos módon mérték a vizsgázók nyelvtudását. Változtatásra elsősorban az internethasználat elterjedésével megjelenő, új szövegfajták felhasználása terén lenne szükség (blog, bejegyzés, fórum/chatroom beszélgetések). Ugyanez az oka némely íráskészség feladat anakronisztikussá válásának, mivel a tíz évvel ezelőtti levélformák mára jórészt elavultak. Ennek változtatása azonban a javítási-értékelési útmutató újragondolását is magával vonná.

Az elmúlt időszak során nyilvánvalóvá vált, hogy egyes, a vizsgaleírásban szereplő feladattípusok nem alkalmasak az érettségi vizsgán való mérésre. Ennek oka általában nem a feladattípus problémás volta, csupán az, hogy vagy technikai, vagy egyéb lehetőségek miatt, nem megoldható a használatuk. Így például a képek és az események egymáshoz rendelése feladat a nyomdai költségek miatt nem működik. Ugyanakkor a tételkészítők más feladattípusokkal szívesen bővítenék a megadott listát.

A feladattípusokhoz hasonlóan kiesnek bizonyos szövegfajták is, mint például a használati útmutatók, mert azok nyelvi minősége általában akadályt jelent.

Ezen a helyen is fontos megjegyezni, hogy a feladatlapok sorsolásánál a nyelvi feladatsoroknak feltétlenül egyben kellene maradniuk, mert az ún. „széthúzás” váratlan és elkerülhetetlen problémákat okozhat (közeli témák egymás mellé kerülése, hangsúlyok eltolódása stb.).

II. A vizsgázók alapadatai

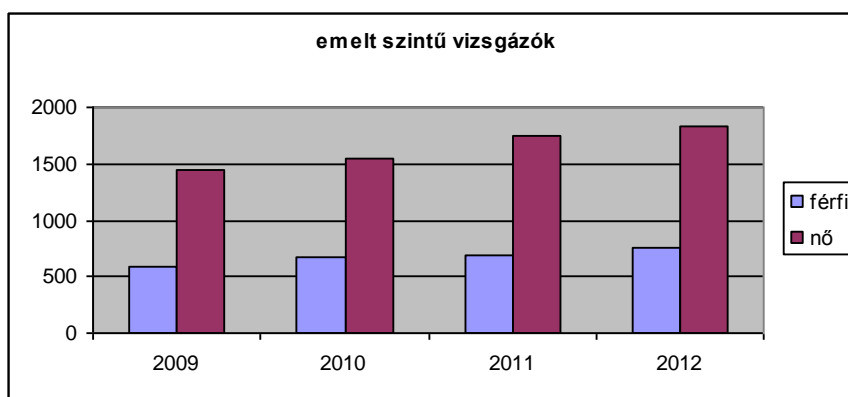
A demográfiai adatok ismeretében nem meglepő, hogy a vizsgázói összlétszám ebben az időszakban (is) csökkenő tendenciát mutat: 2009-hez képest 2012-re 12,5%-kal fogyott a német nyelvből érettségizők száma (lásd 1. táblázat). A csökkenés a német nyelvet tanuló középiskolások számában is látható: 2009-ben 503 558, 2012-ben már csak 454 320 fő².

1. táblázat: Vizsgázói létszámok német nyelvből, 2009–2012

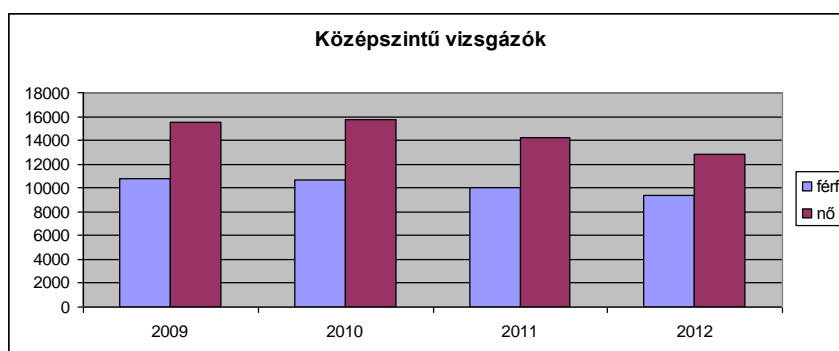
	2009	2010	2011	2012	Összesen
Emelt szint	2 032	2 214	2 440	2 599	9.285
Középszint	26 342	26 407	24 246	22 218	99 213
Összesen	28 374	28 621	26 686	24 817	108 498

Az érettségiző lányok száma mindkét szinten lényegesen magasabb, mint a fiúké (lásd 1. és 2. ábra). A jelenség okáról csak feltételezéseink lehetnek. Elképzelhető, hogy a kitartó tanulást igénylő német nyelvi érettségire elsősorban a szorgalmas lányok vállalkoznak, de az is lehetséges, hogy a fiúk inkább a többször megismételhető külső nyelvvizsgával próbálkoznak, vagy esetleg a könnyebbnek gondolt angol nyelvvel. Ez azért is érdekes, mert a jellemzően férfias foglalkozásoknál (technikus, mérnök) információink szerint még ma is elvárt a német-nyelvtudás.

² Forrás: KIR – Hivatalos Intézménytörzs – 2014.01.14.

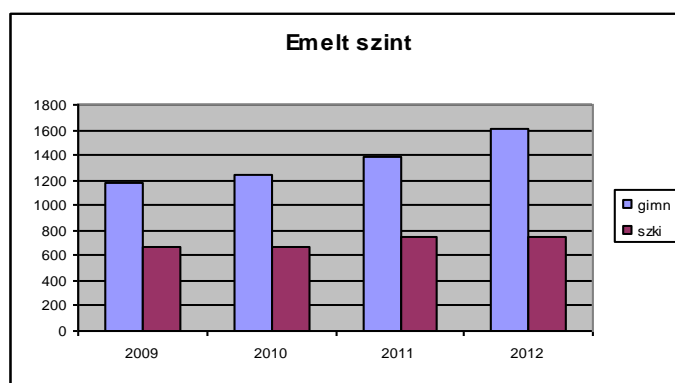
1. ábra: Az emelt szinten vizsgázók nemenkénti összetétele, 2009–2012

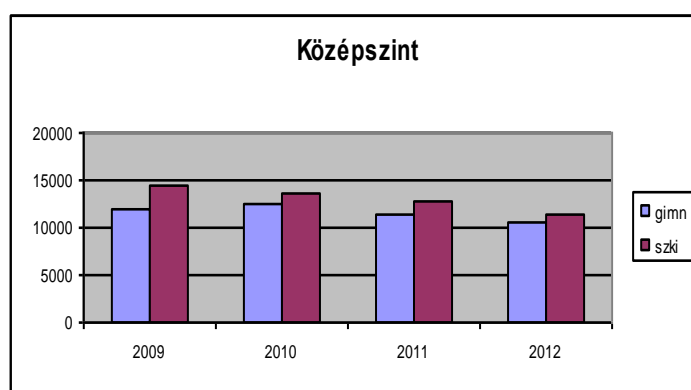
2. ábra: A középszinten vizsgázók nemenkénti összetétele, 2009–2012

A lányok középszinten szignifikánsan jobban teljesítenek a fiúknál, átlageredményük 59,2%, míg a fiúké 53,7%.

A szakközépiskolások zöme középszinten vizsgázik, létszámuk meghaladja a gimnazistákét, emelt szinten éppen fordított a helyzet, ami megfelel az előzetes várakozásnak. A gimnáziumokban folyamatosan növekszik az emelt szinten vizsgázók száma, de egy enyhe növekedés a szakközépiskolákban is megfigyelhető (lásd 3. és 4. ábra). Ennek okát abban látjuk, hogy az emelt szintű nyelvi érettségi előnyei sokak számára vonzóak lehetnek – ingyenes lehetőséget nyújt a nyelvvizsgára, amelyre a felkészítés is iskolai keretben történik, emellett a felvételinél is előnyt jelenthet –, így ezzel a lehetőséggel egyre többen kívánnak élni. Középszinten úgy látszik, hogy csupán a demográfiai adatoknak megfelelő változás jelenik meg.

3. ábra: Az emelt szinten vizsgázók száma programtípusonként, 2009–2012

4. ábra: A középszinten vizsgázók száma programtípusonként, 2009–2012

A német nyelvi érettségien középszinten az előrehozott vizsgák száma ugyanúgy csökkenő tendenciát mutat, mint a korábban már bemutatott összesített középszintű létszámadatoké. Emelt szinten viszont ettől eltérő az irány: míg az adott időszak első három évében nem vagy alig változott a létszám, addig 2012-ben már több mint 10%-os emelkedés látható (lásd 2. táblázat). Az ok feltehetően az ösztönző pontszámításbeli változás. Az adatok azt támasztják alá, hogy nyelvből szükség van az előrehozott (emelt szintű) érettségi felkínálására, az már más kérdés, hogy érdemes-e azt a rendes érettségi idejénél sokkal előbb letennie a diákoknak.

A vizsgált adatokból ugyan nem deríthető ki, de feltételezhető, hogy ezt a vizsgafajtát még népszerűbbé tehetné a tanulói jogviszony alatti (legalább egyszeri) ismételtetés, mert ennek hiánya jelenleg többeket elriaszt az előrehozott érettségi vizsgától, ezért inkább a fizetős, de ismételtetés külső nyelvvizsgát választják.

2. táblázat: A német nyelvből érettségizők száma a vizsgajelentkezés szerint, 2009–2012

	2009		2010		2011		2012	
	előrehozott	rendes	előrehozott	rendes	előrehozott	rendes	előrehozott	rendes
Emelt szint	180	1 064	182	1 065	181	1 086	206	1 114
Középszint	4 713	21 397	4 843	21 262	4 278	19 489	4 104	17 670

A nappali tagozatos *felnőttoktatásból* érkező vizsgázók száma 3,6% körüli értéket mutat, míg az esti, illetve levelező képzést végzőkkel középszinten a 2009/2010-es tanév óta nagyobb számban találkozunk, amióta számukra is kötelező az idegen nyelvi érettségi (ők korábban más érettségi tárgyat választhattak a nyelv helyett). A vizsgára jelentkezők száma azóta emelkedést mutat, a 2009 és 2010 közötti változás értelemszerűen nagyon jelentős (lásd 3. táblázat). A tanulói jogviszonyon kívüli vizsgázók száma középszinten 1% vagy az alatti, ők inkább az emelt szintet választják.

3. táblázat: A középszintű német nyelvi érettségizők száma a vizsgázók munkarendje szerint, 2009–2012

	2009		2010		2011		2012	
	N	%		%		%		%
Felnőttoktatás esti/levelező	636	2,4	2 057	7,8	1 957	8,1	1 888	8,5
Felnőttoktatás nappali	1 070	4,1	951	3,6	879	3,6	815	3,7
Nappali	24 484	92,9	23 222	87,9	21 165	87,3	19 312	86,9
Nincs tanulói jogviszonya	152	0,6	177	0,7	245	1,0	203	0,9
Összesen	26 342	100,0	26 407	100,0	24 246	100,0	22 218	100,0

4. táblázat: Az emelt szintű német nyelvi érettségizők száma
a vizsgázók munkarendje szerint, 2009–2012

	2009		2010		2011		2012	
	N	%		%		%		%
Felnőttoktatás es- ti/levelező	12	0,6	9	0,4	9	0,4	8	0,3
Felnőttoktatás nap- pali	3	0,1	4	0,2	9	0,4	12	0,5
Nappali	1 875	92,3	2 061	93,1	2 253	92,3	2 423	93,2
Nincs tanulói jogvi- szonya	142	7,0	140	6,3	169	6,9	156	6,0
Összesen	2 032	100,0	2 214	100,0	2 440	100,0	2 599	100,0

Nem meglepő, hogy az emelt szintű vizsgára jelentkezők között csak ele-nyésző számban (jóval 1% alatti arányban) fordul elő a felnőttoktatásból érkező vizsgázó. A tanulói jogviszony nélküliek viszont 6–7%-kal képvisel-tetik magukat (lásd 4. táblázat); feltételezhetően ők az érettségi után visszatérő vizsgázók, akik így szeretnék egy újabb felvételi eljárásban javítani korábbi pontszámaikon.

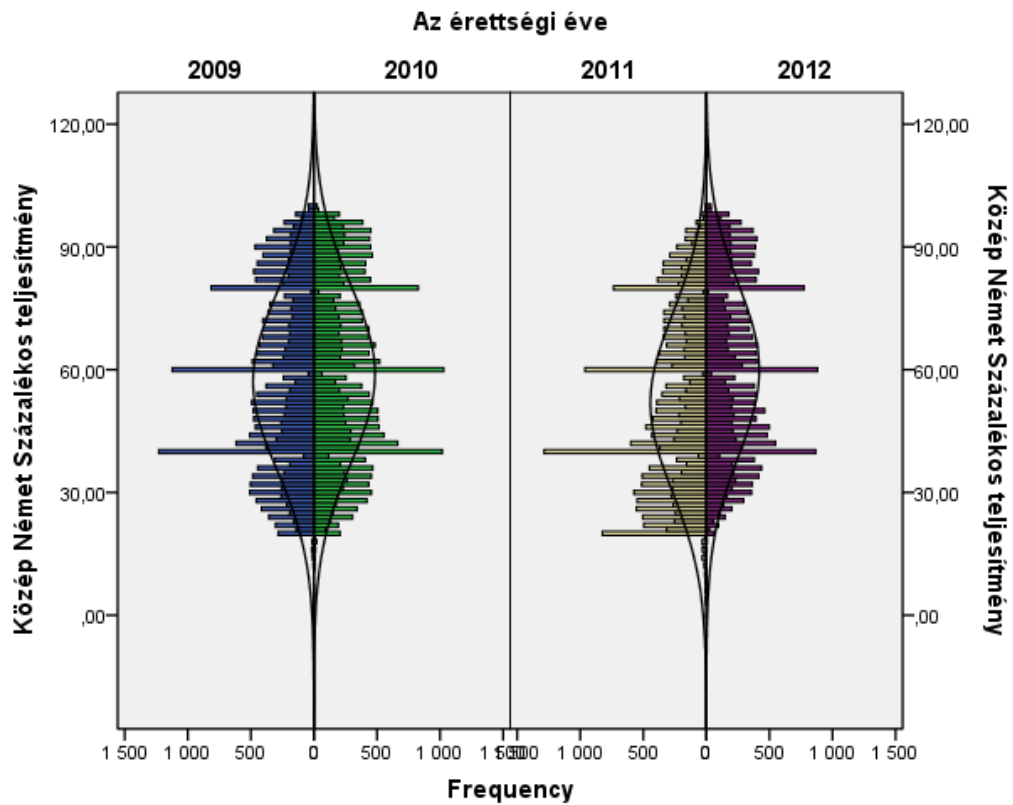
III. A vizsgaeredmények

III.1. Az összesített eredmények szintenként

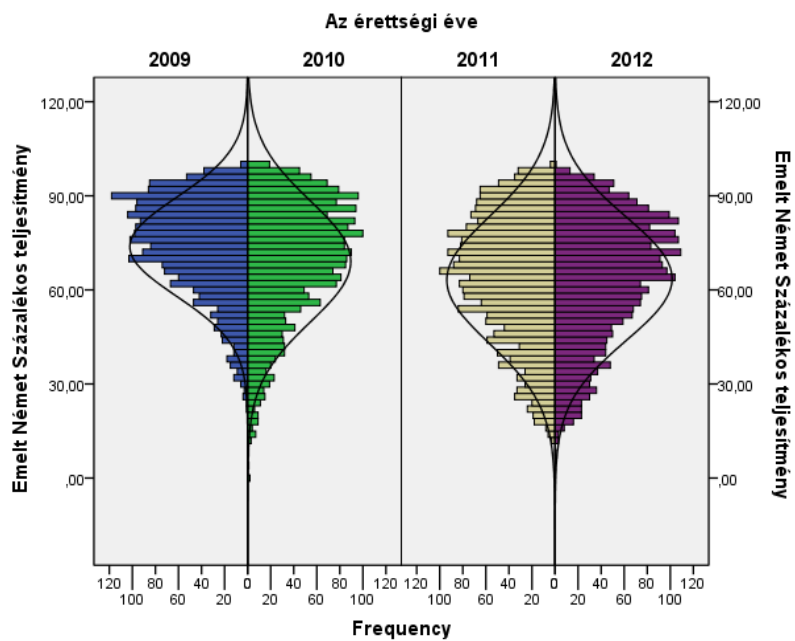
Elsőként a vizsgált időszak összesített eredményeit érdemes áttekinteni közép- és emelt szinten.

A *középszintű* százalékos teljesítményekből két lényeges információ derül ki: egyrészt az első ránézésre is döbbenetesen kiugró eredmények a jegyváltó százalékoknál, másrészt a 2011-es év gyengébb teljesítményei (lásd 5. ábra). Ez utóbbi feladatsor sikerült a leggyengébben (51,84%), ezt követte a 2009-es évi (57,18%), majd a 2010-es évi anyag (58,88%), a legjobb vizsgázói eredményeket pedig a 2012. évi érettségi vizsga hozta német nyelvből középszinten (59,92%). Az eredményekre és annak okaira részletesebben is kitérünk majd az egyes készségekkel kapcsolatosan, előljáróban csak a tanári szubjektív mértékére (nevezzük jóindulatnak vagy elfogultságnak) hívnánk fel a figyelmet.

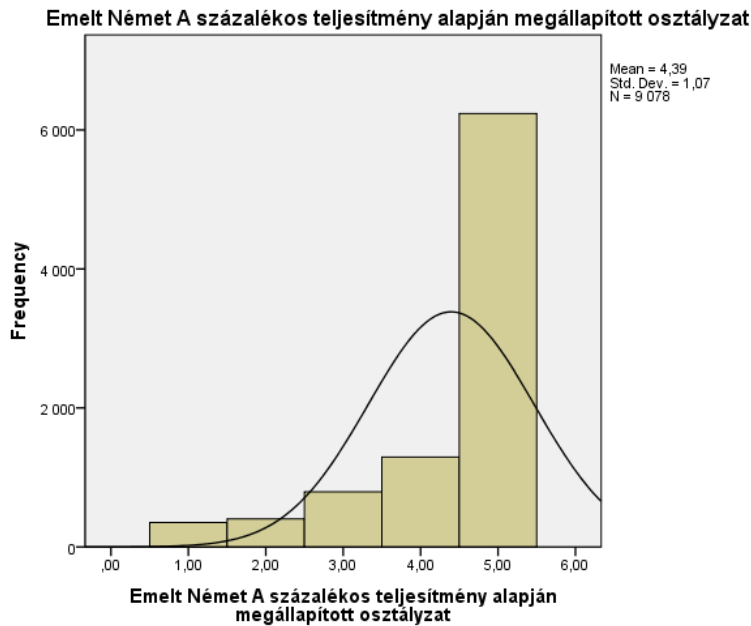
Emelt szinten legfeltűnőbb a 2009-es év kimagaslóan jó (73,75%) eredménye (lásd 6. ábra). Ennek egyik oka egyrészt a feladatlapok könnyű volta, illetve az a körülmény lehet, hogy ekkor még csak kisszámú, de nagyon jól felkészült vizsgázó jelentkezett e szintre. Ők jellemzően olyan diákok voltak, akik e szakirányon akartak továbbtanulni, míg azok a tanulók, akik csak nyelvvizsgát szerettek volna megszerezni, inkább a külső vizsgát választották. A helyzet a következő években változott. Feltételezhető, hogy a felvételi pontszámítás változása miatt, esetleg a nyelvvizsga ingyenes megszerzésének lehetőségét látva az emelt szintű érettségiben, egyre többen döntöttek német nyelvből is a magasabb szint mellett. Az ő tudásuk természetesen lényegesen alacsonyabb szintű volt, még akkor is, ha a B2 szinten belüli teljesítményt nyújtottak. Ezzel együtt az adatok azt igazolják, hogy az emelt szintű érettségit választók többsége biztos tudással rendelkezik: a 4,39-es átlagosztályzat úgy jön létre, hogy a megszerzett osztályzatok kétharmada jeles (lásd 7. ábra).

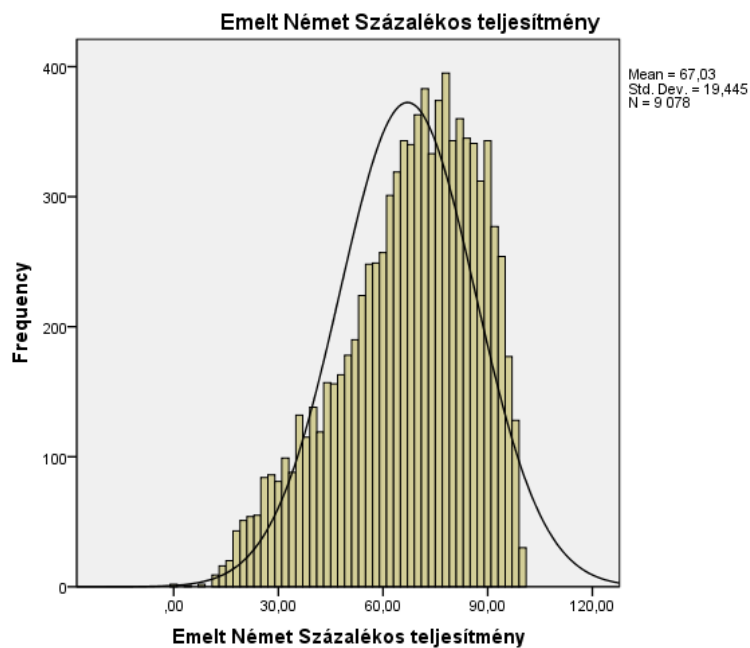
5. ábra: A középszintű német nyelvi érettségi teljesítményei, 2009–2012 (%)

6. ábra: Az emelt szintű német nyelvi érettségi teljesítményei, 2009–2012 (%)

7. ábra: Az emelt szintű német nyelvi érettségien szerzett osztályzatok, 2009–2012

8. ábra: Az emelt szintű német nyelvi érettségi eredményei, 2009–2012 (%)

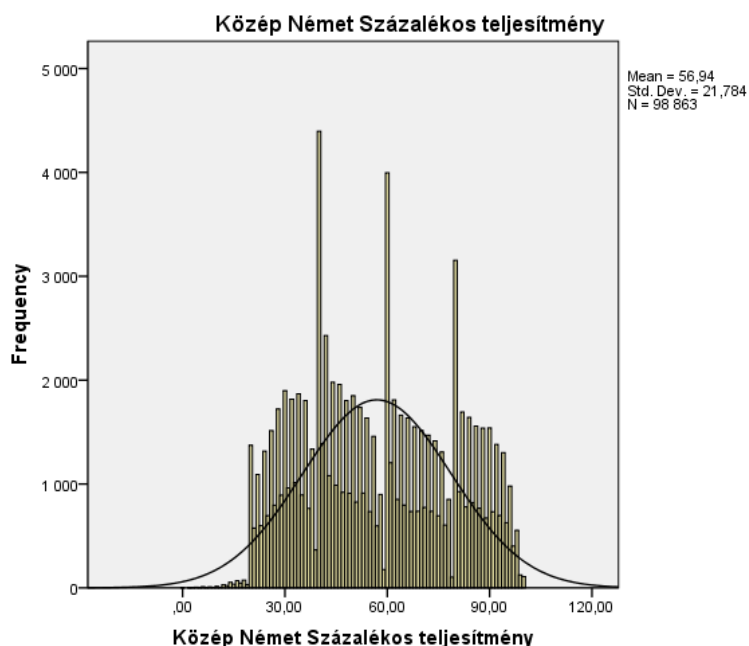
Az összesített teljesítmények eloszlásgörbéjének maximuma a magas teljesítménytartományban található. Megállapíthatjuk, hogy mind a magas átlagérték (67,03%), mind pedig a görbe jobbra tolódása (lásd 8. ábra) azt mutatja, hogy az elvárhatónál könnyebben teljesíthető volt az adott időszakban az emelt szintű vizsga. Ennek két oka képzelhető el: bár a feladatsor B2 szinten mér, előfordulhat, hogy e szint alsó sávjában he-

lyezkedik el a feladatok zöme. Ezzel a kérdéssel bizottsági szinten kell foglalkozni. Emellett az is elképzelhető, hogy az értékelési rendszer valami módon lehetőséget ad arra, hogy az értékelő tanári szubjektivitás nagyobb teret kapjon a megengedhetőnél. Mivel ezt az utóbbi feltételezésünket több más adat is igazolni látszik, szükségesnek tartanánk a probléma megoldását, ehhez pedig a javítási-értékelési útmutató, illetve az analitikus skálák átdolgozását.

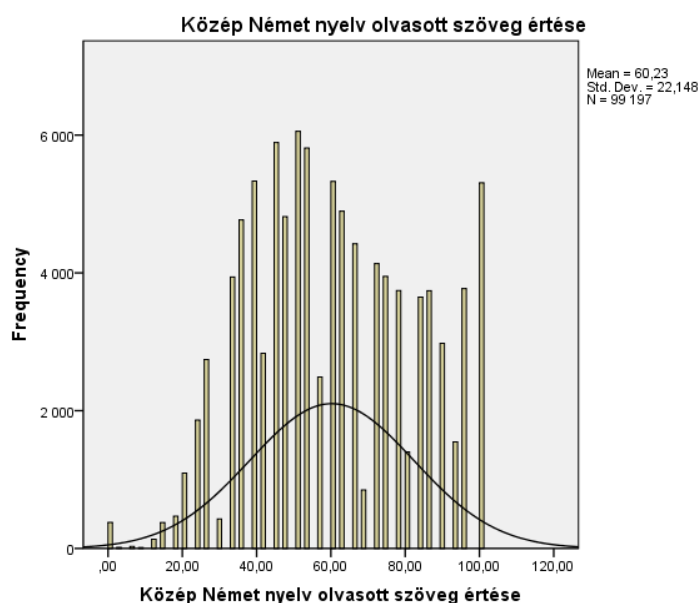
III.2. A középszint eredményei összetevők szerint

Már az előző fejezetben láttuk, hogy a középszintű érettségien komoly értékelési problémákat jeleznek a grafikonok (lásd 5. ábra). Az összesített teljesítmények alapján megállapíthatjuk, hogy miközben a középérték 56,9% (lásd 9. ábra), vagyis rendben lévőnek látszik, az egyes osztályzatok határán feltűnően kiugróak az értékek, ami egyértelműen a tanári értékelés nem megfelelő voltának tudható be. Feltételezhetjük, hogy az objektív javítást szolgáló, rendkívül részletes és egyértelmű javítási-értékelési útmutatók ellenére is, nagy teret kaphat az értékelésben a tanári szubjektivitás. Véleményünk szerint ezen a helyzeten mindenféleképpen szükséges lenne a közeljövőben változtatni, amire két lehetőséget látunk: a kettős (esetleg független) értékelést, illetve a vizsgáztató tanárok rendszeres képzését, továbbképzését.

Mit tapasztalhatunk az egyes készségeknél, összetevőknél? Az *Olvasott szöveg értése* esetében a megfelelő átlagérték (60,23%) mellett a megoszlás rendkívül egyenetlen: a nagyszámú 60% alatti teljesítményt ellensúlyozza a szintén kiemelkedően sok 100%-os eredmény (lásd 10. ábra). Feltételezhetően az a magyarázat, hogy a pontszámítás miatt, köztudottan több B2 szinten lévő vizsgázó is a középszintet választja, számukra pedig itt az olvasott szöveg értése feladatsor a legkönnyebb. Ők ellensúlyozhatják a gyengébb eredményeket. A későbbi ábrákon látjuk majd, hogy a többi készség feladatsorainak teljesítése már e csoportnak sem ilyen kiugróan könnyű.

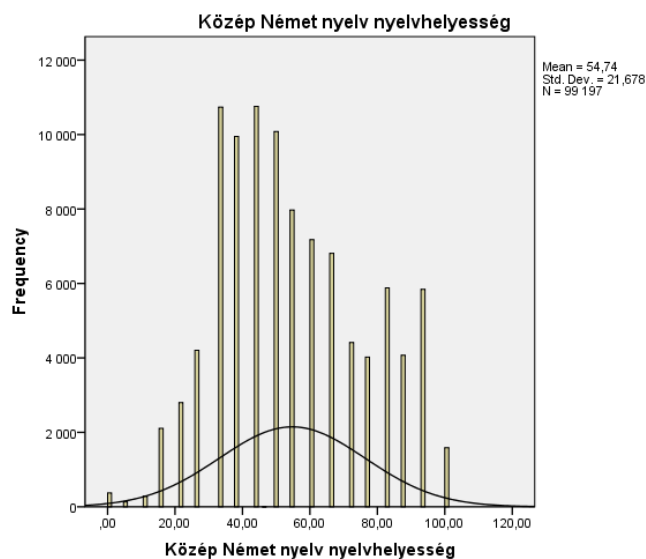

9. ábra: A középszintű német nyelvi érettségien elért teljesítmények, 2009–2012 (%)

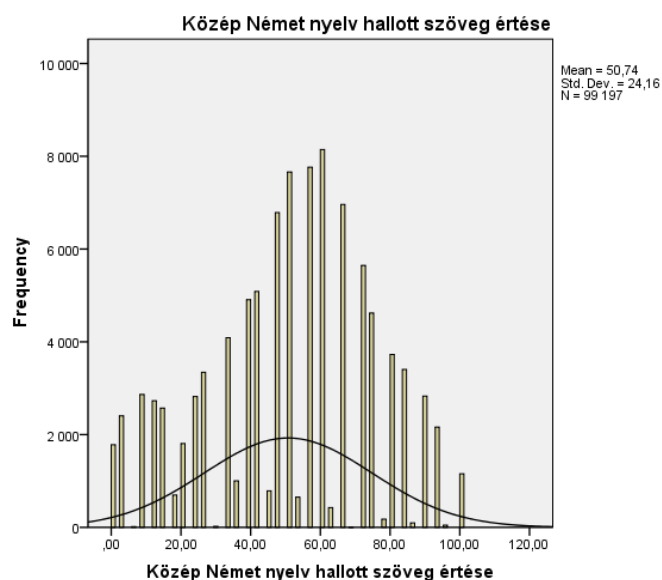
10. ábra: A középszintű német nyelvi érettségi Olvasott szöveg értése összetevőjében elért teljesítmények, 2009–2012 (%)

A *Nyelvhelyesség* összetevő teljesítettségénél már az alacsonyabb átlagérték (54,74%) is mutatja, hogy ez az egyik legnehezebb feladatsor, ahol a nyelv pontos használatát várják el a vizsgázótól. Látható, hogy ennek 100%-on még az esetlegesen B2 szinten levő vizsgázók közül is csak kevesen tudnak megfelelni, a többség csupán 40–50% körüli teljesít (lásd 11. ábra).

11. ábra: A középszintű német nyelvi érettségi Nyelvhelyesség összetevőjében elért teljesítmények, 2009–2012 (%)

A vizsga bevezetése óta a *Hallott szöveg értése* jelenti a legnagyobb kihívást a tanulók számára. Az alacsony átlagérték (50,74%) elsősorban a gyenge teljesítmények gyakoriságával magyarázható (lásd 12. ábra). Az ok egyértelműen a nem kielégítő felkészítésben keresendő, ami pedig összefügg a tankönyvválasztási problémákkal. Az autentikus hanganyagok természetesen sokkolóan hathatnak azokra a vizsgázókra, akik tanulmányaik során nem vagy csak elvétve találkoztak ilyen felvételekkel.

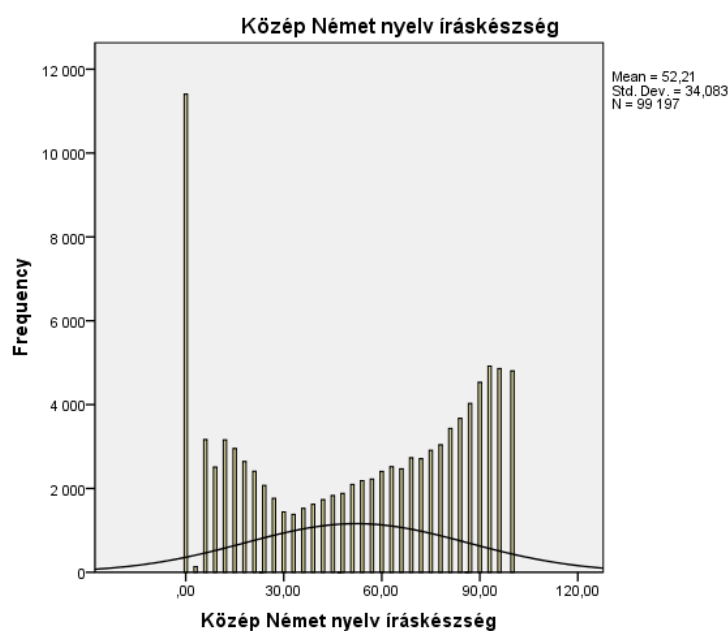

12. ábra: A középszintű német nyelvi érettségi Hallott szöveg értése összetevőjében elért teljesítmények, 2009–2012 (%)

Érdekes azonban, hogy e készségnél az első összetevőnél (az olvasott szöveg értéke) említett, jellemzően B2 szintű vizsgázói csoportban is csak jóval kisebb számban érték el a maximális pontszámot.

Az *Íráskészség* összetevő teljesítményei egész különös ábrát hoznak létre. Az átlagérték hasonlóképpen alacsony, mint a hallott szöveg értésénél, ugyanakkor óriási számban jelennek meg a 0 pontot szerzők (lásd *13. ábra*). Ők valószínűleg vegyes csoportot alkotnak: vagy neki sem fognak a feladat megírásának, vagy teljesen félreértik azt, esetleg megpróbálkoznak ugyan a szövegalkotással, de nem képesek az adott szinten nyelvileg megfelelő produktumot létrehozni.

Érdekes lenne megnézni, hogyan korrelálna ez a készség ugyanezen vizsgázóknál a magyar esszéírás feladattal, de erre nincs adatunk, viszont jó okunk van feltételezni, hogy ez nem csupán a nyelvtudás alacsony szintjével magyarázható, hanem a készség általános (az anyanyelvi használatban is meglévő) hiányosságaival.

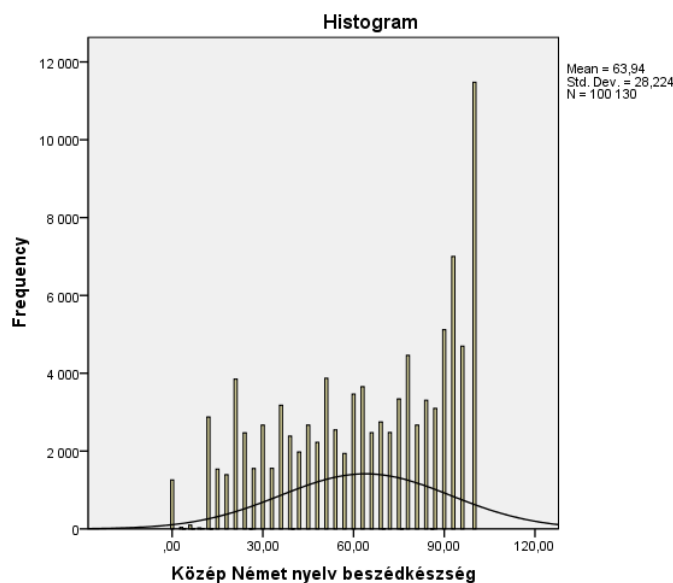

13. ábra: A középszintű német nyelvi érettségi *Íráskészség* összetevőjében elért teljesítmények, 2009–2012 (%)

A magasabb százalékoknál (90–100%) viszont megint kirívóan nagy számú vizsgázó jelenik meg (lásd *13. ábra*), akik valószínűleg tovább bonthatók két csoportra: részben tanáruk jóindulatának köszönhetik a maxi-

mális pontszámot, részben pedig a korábban már említett B2 szinten vagy esetleg a fölött lévő vizsgázók közé tartoznak.

A szóbeli vizsgarész esetében kiemelkedően magas a 100%-on teljesítők aránya (lásd 14. ábra). Meglátásunk szerint ezen eredmények is az íráskészség feladatok teljesítettségéhez hasonlóan alakulnak, vagy az értékelői szubjektivitás, vagy ismét az előző összetevőknél említett B2 szinten lévő vizsgázói csoport okozhatja a kiugró eredményt.

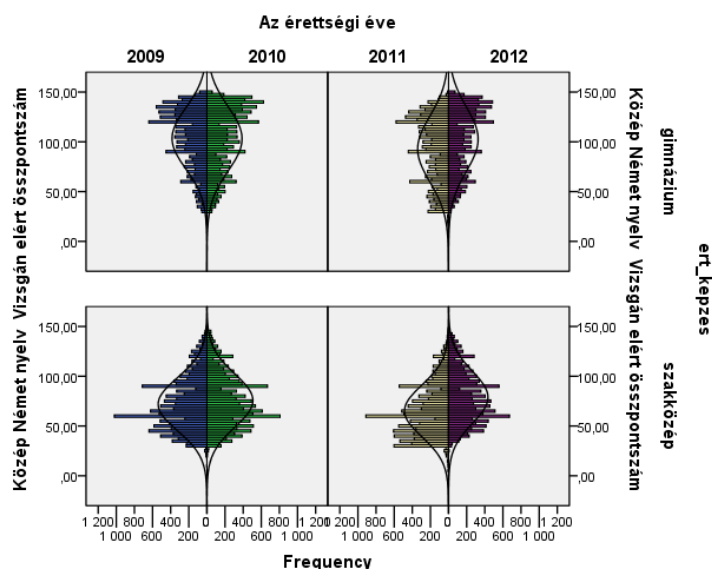
14. ábra: A középszintű német nyelvi érettségi szóbeli részében elért teljesítmények, 2009–2012 (%)

III.3. A középszint eredményei programtípus szerint

Az egymással szemben ábrázolt gimnáziumi és szakközépiskolai teljesítmények grafikonjai mintha egymás tükörképei lennének (lásd 15. ábra). Egyértelműen azt mutatják, hogy a gimnazistáknak az A2–B1 szintű feladatsorok nagyon könnyűek. Ennek több okát is feltételezhetjük: így a magasabb óraszámot, a jobb motivációt, ők két idegen nyelvet tanulnak, és folytathatnánk a sort.

Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy a felvételi pontszámítás szabályai miatt sok kiváló gimnazista középszinten érettségizik nyelvből, mert ez a magas százalékpontokkal előnyösebb lehet számára, majd emellett középfokú (B2-es) vagy felsőfokú (C1-es) nyelvvizsgálóval viszik a felvételire

a nyelvi pontokat. Számukra az A2 szint nem kihívás. Azt is világosan látni kell azonban, hogyha a középszintű vizsga a jövőben nem lenne teljesíthető A2 szintű tudással is, akkor sok szakközépiskolás nem tudná elérni az elégséges határt sem (lásd 15. ábra).

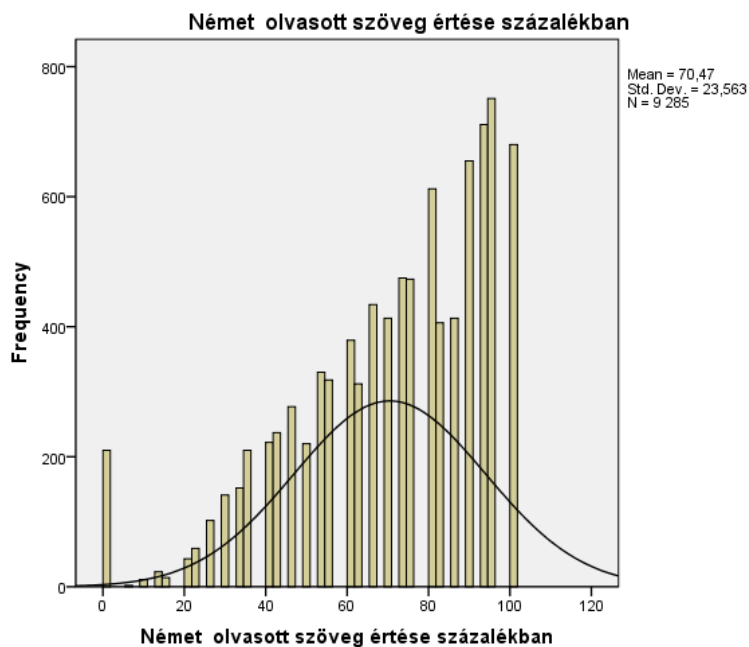
15. ábra: A német nyelvi érettségien elért összesített pontszámok a képzés típusa szerint, 2009–2012 (%)

III.4. Az emelt szint eredményei összetevők szerint

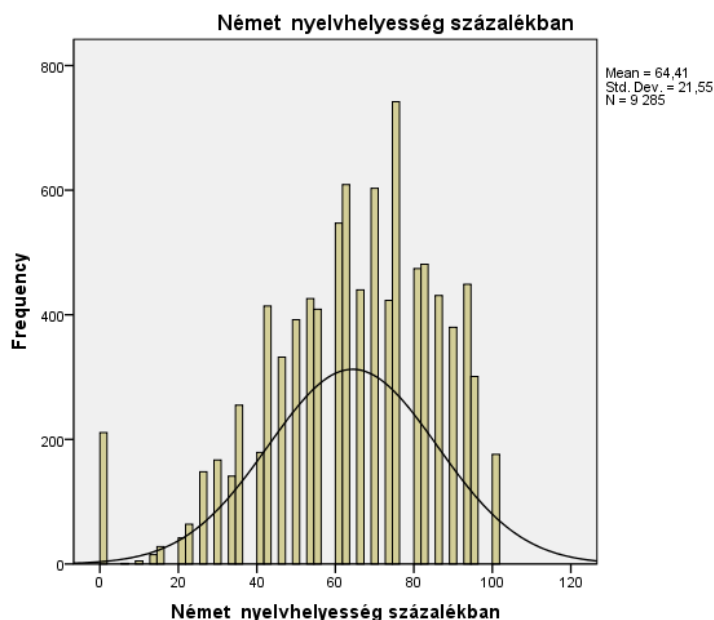
Az *Olvasott szöveg értése* esetében az eredmények sok hasonlóságot mutatnak az összteljesítménnyel: az átlagérték (70,47%) magas, a megoszlás itt is rendkívül egyenetlen, jobbra tolódott a görbe. Feltűnő az a mintegy kétszáz fős csoport (lásd 16. ábra), ami megjelenik a nyelvhelyesség és a hallott szöveg értése vizsgarészénél is, az ő 0 pontos teljesítményükből arra következtetünk, hogy vagy nem jelentek meg a vizsgán, vagy megoldatlanul adták be a feladatlapot.

A *Nyelvhelyesség* vizsgarész teljesítettségénél már az alacsonyabb (64,41%) és reálisnak mondható átlagérték is mutatja, hogy ez az egyik legnehezebben megoldható feladatsor. A megoszlás megfelelő, érdekes azonban megfigyelni, hogy a jegyváltó százalékok közelében megugrik az érték, míg alatta kimaradnak bizonyos százalékok (lásd 17. ábra). Mivel ez az a vizsgarész, ahol elvileg nincsen lehetőség a helyes válasz mérle-

gelésére, itt csak arra gondolhatunk, hogy a javítás során, sajnálatos módon, nem feltétlenül valósulhatnak meg a javítási-értékelési útmutató előírásai.

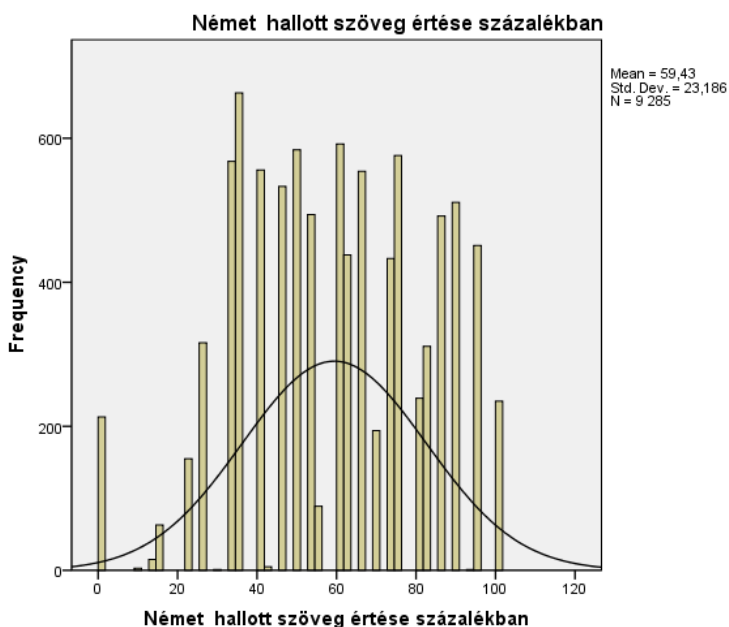

16. ábra: Az emelt szintű német nyelvi érettségi Olvasott szöveg értése vizsgarész eredményei, 2009–2012

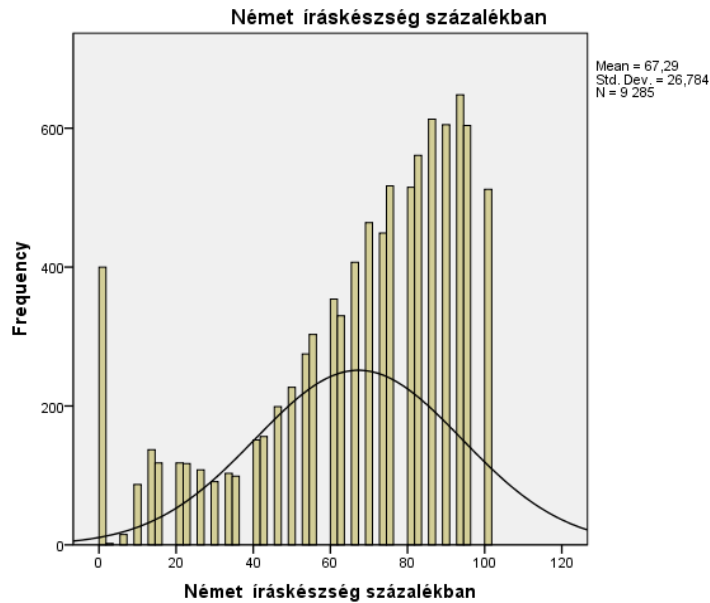
17. ábra: Az emelt szintű német nyelvi érettségi Nyelvhelyesség vizsgarész eredményei, 2009–2012

A *Hallott szöveg értése* vizsgarész teljesítményének (59,43%) átlagértéke tulajdonképpen rendben levőnek látszik, de az eloszlás nagyon érdekesen alakul: majdnem ugyanannyian oldották meg átlag alatt, mint az átlag fölött. Nagyon gyenge teljesítmény viszont (az előbb említett 0 pontosokat leszámítva) egészen kevés van. Nincs elég adatunk ahhoz, hogy meg-alapozott következtetést vonjunk le a százalékok alakulásáról, de több ponton, egészen jól láthatóan például 60%-nál, ami a jeles és ezzel együtt a nyelvvizsga megszerzésének alsó határa, megugrik a létszám (lásd *18. ábra*). Ezen a ponton is csak a javítási-értékelési útmutató követésével kapcsolatos aggályunkat ismételhetjük meg.

18. ábra: Az emelt szintű német nyelvi érettségi Hallott szöveg értése vizsgarész eredményei, 2009–2012

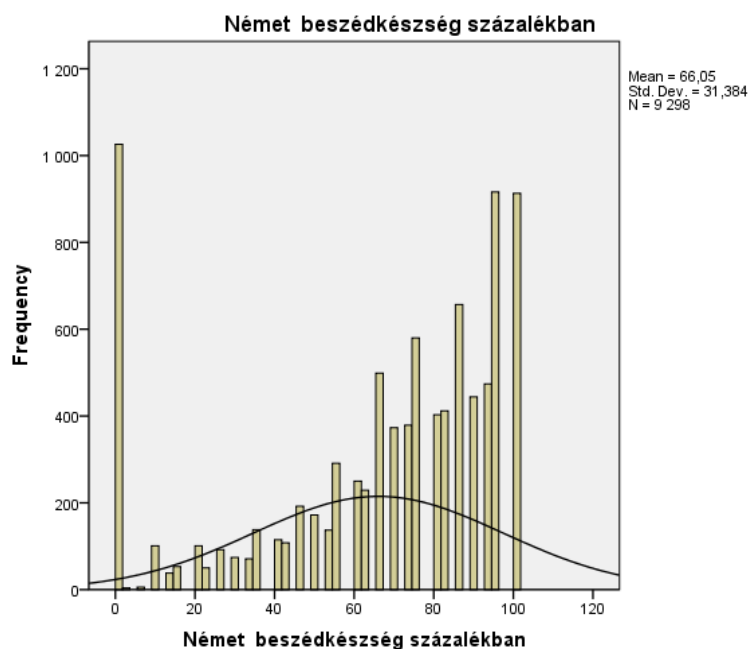
Az *Íráskészség* vizsgarész hasonló eredményeket mutat az olvasott szöveg értéséhez. A kicsit magas (67,29%) középérték még önmagában elfogadható lenne, de ez valószínűleg csak a 0 pontos teljesítmények nagy számának köszönhető (lásd *19. ábra*), egyébként még jobb eredményeket látnánk.

19. ábra: Az emelt szintű német nyelvi érettségi Íráskészség vizsgarész eredményei, 2009–2012

A csaknem 400 fős vizsgázói létszámban valószínűleg benne van az a korábban már említett 200 vizsgázó (akik más vizsgarészekből is megoldatlan feladatlapot adhattak be), illetve azok is, akik más részeknél képesek voltak pontot szerezni, ebből a készséből viszont valami oknál fogva ez nem sikerült.

A szóbeli vizsgarész eredményeiről két szempontból érdemes szót ejteni. Egyrészt itt is látszik, hogy az eredmények irreálisan magasak, és az egyes százalékhatároknál nagy az ugrás. Másrészt a vizsgázók közel 10%-a 0 pontot kapott (lásd 20. ábra), ami főleg azzal magyarázható, hogy a tanulók az írásbeli eredmények ismeretében gyakran döntenek úgy, hogy nem vesznek részt a szóbelin, mert így majd újabb lehetőséget kapnak az emelt szintű érettségi vizsga, azaz a nyelvvizsga tanulói jogviszony alatti megszerzésére. Érdemes lenne ezt a jelenséget alaposabban is megvizsgálni, mert lassan tipikusnak mondható választásról van szó, melynek alátámasztására álljon itt a 0 pontot szerző diákokról kigyűjtött információ: a vizsgált időszakban összesen 1026 vizsgázó kapott 0 pontot a szóbeli vizsgán, közülük 970-en úgy, hogy nem jelentek meg.

20. ábra: Az emelt szintű német nyelvi érettségi beszédképesség vizsgarész eredményei, 2009–2012

III.5. Az emelt szint eredményei programtípus szerint

Az emelt szint összesített eredményei mindkét iskolatípusban 2009-ben voltak a legjobbak: gimnáziumban 4,8-es; szakközépiskolában 4,6-es átlagosztályzattal. A gimnazisták minden évben jellemzően kicsit jobban teljesítenek. A 2010-es évi feladatsorok az előző évnél gyengébbre sikerültek (gimnázium 4,6, szakközépiskola 4,4, a 2011-es és 2012-es év átlagosztályzatai pedig hasonlóak: 4,5, illetve 4,4 az előbbi csoportnál, és 4,1, valamint 4,2 a szakközépiskolásoknál.

Az előrehozott emelt szintű érettségik teljesítettsége a gimnazistáknál az osztályzatok tükrében nagyon jó, ugyanakkor ezt egy valamivel 80% alatti teljesítmény adja, ami nem ellentmondás, mert a jeles osztályzat alsó határa 60%. Hasonlóan jó átlag jellemzi a szakközépiskolások előrehozott teljesítményét is, érdekes, hogy a 2009-ben vizsgázott 35 fő mindegyike jelest kapott (lásd 5. táblázat), ami nagy valószínűség szerint az olvasott szöveg értése, a hallott szöveg értése könnyű voltával függ össze.

5. táblázat: Az előrehozott emelt szintű német nyelvi érettségi osztályzatok programtípus szerint, 2009–2012

	2009	2010	2011	2012
Gimnázium	4,9	4,8	4,7	4,8
Szakközépiskola	5,0	4,8	4,6	4,3

Míg közép szinten szignifikáns különbséget mérhettünk a gimnazisták és szakközépiskolások között, addig emelt szinten közeli teljesítményekről beszélhetünk a két iskolatípusban (gimnázium: 4,5, szakközépiskola:4,3). Megállapíthatjuk tehát, hogy bár a gimnazisták adják az emelt szinten érettségizők zömét német nyelvből, de azok a szakközépiskolások, akik ide jelentkeznek, megközelítően jól teljesítenek.

IV. Korrelációk

A német nyelv esetében a magyar nyelvvel, az angol nyelvvel és a matematikával mutatott korrelációt is érdemes megvizsgálni, mert az anyanyelv, egy másik idegen nyelv és egy minden diák által tanult természettudományi tantárgy teljesítményeinek összefüggései érdeklődésre tarthatnak számot.

A korrelációs együtthatók előjele alapján (pozitív vagy negatív) megállapítható az összefüggés iránya, abszolút értékének nagysága pedig az erősségre³ utal. Ha az együttható értéke pozitív, akkor a két változó azonos irányú mozgásáról beszélünk, vagyis ha az egyik vizsgarészből, összetevőből jó, illetve rossz a tanuló teljesítménye, akkor a másik vizsgarészből, összetevőből is jó, illetve rossz teljesítményt nyújt. Ha az együttható értéke negatív, akkor a két változó ellentétes irányban mozog. A két változó között talált általánosítható (szignifikáns) korrelációs összefüggés azonban nem feltétlen jelent ok-okozati összefüggést.

IV.1. A középszintű német nyelvi érettségi egyes vizsgarész-összetevői

A középszint korrelációs együtthatói között nincs negatív előjelű, tehát minden esetben két-két változó azonos irányú mozgását láthatjuk. A korrelációs együtthatók abszolút értéke azt mutatja, hogy kimutatható összefüggéseket tapasztalhatunk.

A négy alapkészség (a hallott szöveg értése, az íráskészség, az olvasott szöveg értése és a beszédkészség), valamint a nyelvhelyesség az összes pontszámmal, illetve a százalékos összteljesítménnyel mutatkozó

³ A továbbiakban a korrelációs értékek három csoportját használjuk elemzésünkben: 0,8-nál nagyobb korrelációs együttható = magas korreláció, markáns kapcsolat; 0,6 és 0,8 között korrelációs együttható = közepes korreláció, jelentős kapcsolat; 0,6-nál kisebb korrelációs együttható = biztos, de gyenge kapcsolat.

magas, közel azonos értékű korrelációja várható volt és érthető, hiszen a négy összetevő egyforma súlyozással (22%) vesz részt a vizsga teljesítményének mérésében, a nyelvhelyesség pedig csak 12%-ban járul hozzá a végeredményhez. Az összetevők tehát markáns kapcsolatban vannak az összteljesítménnyel (lásd 6. táblázat).

Az egyes vizsgarész-összetevők egymással mutatott korrelációjának értéke az esetek felében jelentős kapcsolatra utal (a korrelációs együtthatók értéke 0,6–0,8 között mozog), másik felében pedig biztos kapcsolat látható (a korrelációs együtthatók értéke 0,4–0,6 között van). Részletebben ez utóbbiakra érdemes kitérni, mert szinte minden esetben indokolt és érthető az alacsonyabb érték.

A legalacsonyabb a korreláció a beszédkésztség és a hallott szöveg értéke között. Ez egyrészt azzal magyarázható, hogy a beszédkésztség produktív készség, míg a hallott szöveg értéke receptív, másrészt a beszédkésztség teljesítettsége nagyban függ az élőbeszéd értésétől, ami viszont sok szempontból eltér a gépi hang értésétől. Meg kell említeni még a feladatok teljesítési módjában meglévő különbséget is: a hallott szöveg értékekor fontos szerepe van a pillanatnyiságnak, míg a beszédkésztség mérését szolgáló feladatok esetében van mód a javításra, visszakérdezésre és körülírásra.

6. táblázat: A középszintű összetevők közötti korreláció, 2009–2012

	Teljesítmény (%)	Összpontszám	Hallott szöveg értése	Íráskészség	Nyelvhelyesség	Olvasott szöveg értése	Beszéd-készség
Teljesítmény (%)	1	1	0,698	0,913	0,812	0,809	0,833
Összpontszám	1	1	0,699	0,913	0,812	0,809	0,832
Hallott szöveg értése	0,698	0,699	1	0,543	0,517	0,422	0,420
Íráskészség	0,913	0,913	0,543	1	0,682	0,673	0,726
Nyelvhelyesség	0,812	0,812	0,517	0,682	1	0,770	0,589
Olvasott szöveg értése	0,809	0,809	0,422	0,673	0,770	1	0,586
Beszéd-készség	0,833	0,832	0,420	0,726	0,589	0,586	1

Hasonlóan alacsony a korrelációs együttható értéke (0,422) az olvasott és a hallott szöveg értése között. Ez kicsit meglepő, hiszen mindkét készség receptív, bár a teljesítés módjában jelentős különbség van: a hallott szöveg értésekor fontos szerep jut a pillanatnyiságnak (csak kétszer hallható a szöveget), míg az olvasott szöveg értéset mérő feladatok esetében mód van az újraolvasásra és a javításra.

Az íráskészség és a hallott szöveg értése közötti kapcsolat is gyenge (0,543), de még biztos kapcsolatnak számít. Az alacsony érték okait lásd később, az emelt szintnél.

A beszéd-készség és az olvasott szöveg értése közötti kapcsolat (0,586) lehetne erősebb is, hiszen a feladatok megoldása során mindkét esetben van lehetőség a javításra visszakerdezés/újraolvasás révén, de az adott érték is elfogadható, hiszen a beszéd-készség produktív készség, míg az olvasott szöveg értése a receptív készségek közé tartozik.

A nyelvhelyesség és a hallott szöveg értése közötti alacsonyabb korrelációs együttható (0,517) azzal magyarázható, hogy az előbbi szerepe A2–B1 szinteken nem olyan meghatározó a (receptív) hallott szöveg értése-nél, mint egy produktív készség estén. Míg a hallott szöveg értése-nél

egy item megoldása akkor is elfogadható, ha az nyelvileg helytelen, de a válasz érthető, az íráskészség feladatoknál ugyanez a nyelvtudásbeli hiányosság pontveszteséget jelent.

A nyelvhelyesség és beszédkésztség közötti korrelációs együttható (0,589) is lehetne magasabb, de még ez az érték is elfogadható A2–B1 szinten, hiszen a beszédkésztség mérésekor szerepet kaphatnak például a nonverbális kifejezési módok is, melyek a szóbeli kommunikációt gördülékennyé tehetik.

IV.2. Az emelt szintű német nyelvi érettségi egyes vizsgarészei

Az emelt szint korrelációs együtthatói között sincs negatív előjelű. A négy alapkészség (a hallott szöveg értése, az íráskészség, az olvasott szöveg értése és a beszédkésztség), valamint a nyelvhelyesség az összesített pontszámmal, illetve a százalékos összteljesítménnyel mutatott magas, közel azonos értékű korrelációja ezen a szinten is várható volt, hasonló okokból: az öt vizsgarész egyforma súlyozással (20%) vesz részt a vizsga eredményének mérésében. A vizsgarészek markáns kapcsolatban vannak az összteljesítménnyel.

Az egyes vizsgarészek egymással mutatott korrelációjának értékei 0,6–0,8 között mozognak az esetek többségében, azaz szignifikánsnak tekinthetőek (lásd 7. táblázat). Részletesebben a 0,6-nál alacsonyabb értéket mutató kapcsolatokra térünk ki.

A beszédkésztség és a hallott szöveg értése között a korrelációs együttható gyenge (0,587), ami várható volt, az okok pedig azonosak a középszintnél leírtakkal.

Az íráskészség és a hallott szöveg értése közötti alacsonyabb korrelációs együttható (0,571) szintén várható volt, és egyrészt azzal magyarázható, hogy az íráskészség produktív készség, míg a hallott szöveg értése a receptív készségek közé tartozik. Másrészt viszont eltérő a két készség mérését szolgáló feladat teljesítési módja, ugyanis a hallott szöveg

értésénél fontos szerep jut a pillanatnyiságnak, míg az íráskészséget mérő feladat a rendelkezésre álló idő és segédeszköz (szótár) segítségével ellenőrizhető és javítható.

7. táblázat: Az emelt szintű vizsgarészek közötti korreláció, 2009–2012

	Teljesítmény (%)	Összpontszám	Hallott szöveg értése	Íráskészség	Nyelvhelyesség	Olvasott szöveg értése	Beszéd-készség
Teljesítmény (%)	1	1	0,796	0,816	0,860	0,813	0,847
Összpontszám	1	1	0,796	0,816	0,860	0,813	0,847
Hallott szöveg értése	0,796	0,796	1	0,571	0,691	0,761	0,587
Íráskészség	0,816	0,816	0,571	1	0,732	0,599	0,683
Nyelvhelyesség	0,860	0,860	0,691	0,732	1	0,718	0,701
Olvasott szöveg értése	0,813	0,813	0,761	0,599	0,718	1	0,615
Beszéd-készség	0,847	0,847	0,587	0,683	0,701	0,615	1

Az íráskészség és az olvasott szöveg értése között a korrelációs együttható egészen minimálisan van 0,6 alatt (0,599). Ez a kapcsolat lehetne erősebb is, de még az elfogadható határon belül van, és ebben az esetben is a produktív (íráskészség) és a receptív készség (olvasott szöveg értése) közötti különbséggel magyarázható.

IV.3. A német nyelv kapcsolata más vizsgatárgyakkal

Abból a feltételezésből indultunk ki, hogy a matematikából jó teljesítményt nyújtó tanulók német nyelvből is eredményesek, valamint az anyanyelvből és egy másik idegen nyelvből produkáltak is összefüggenek a németből nyújtott teljesítményekkel

Sem az emelt, sem a középszintű eredmények között nem találunk negatív előjelű korrelációs együtthatót (lásd 8. táblázat). A korrelációs értékek bizonyos mértékben igazolják a fenti feltevést, azt mutatva, hogy az esetek többségében biztos, de gyenge kapcsolat áll fenn a német nyelv és a három másik vizsgatárgy teljesítményei között. Meglepő ugyanakkor,

hogy a leggyengébb kapcsolat az emelt szintű matematika és az emelt szintű német nyelvi eredmények között áll fenn.

Figyelemre méltó, hogy a középszintű teljesítmények között minden vizsgatárggyal jelentős kapcsolatot tapasztalunk, feltehetően azért, mert az általában jól teljesítő vizsgázók rendszerint minden tárgyból eredményesek. A legszorosabb kapcsolat természetesen a német nyelv és az angol nyelv teljesítménye között áll fenn.

8. táblázat: Az emelt és középszintű német nyelvi érettségi eredmények korrelációja más tárgyakkal (2009–2012)

	Emelt német teljesítmény %	Közép német teljesítmény %
Emelt magyar teljesítmény %	0,451	0,581
Közép magyar teljesítmény %	0,429	0,687
Emelt matematika teljesítmény %	0,278	0,465
Közép matematika teljesítmény %	0,386	0,618
Emelt angol teljesítmény %	0,445	0,525
Közép angol teljesítmény %	0,601	0,710

Összegzés

Az elemzett dokumentumok és statisztikai adatok alapján a következő megállapításokat tehetjük.

- A középszintű érettségi feladatsorok ebben az időszakban alapvetően megbízhatóan mértek.
- Az emelt szintű feladatsorok ugyan az adatok tükrében könnyűnek bizonyultak, ám a jelenség okát a rendelkezésünkre álló adatok alapján nem tudjuk egyértelműen azonosítani. Így azt sem zárhatjuk ki teljes mértékben, hogy maguk a feladatok okozzák ezt az eredményt, mert bár jellemzően a B2 szinten mérnek, de elképzelhető, hogy jellemzően a szintsáv alján helyezhetőek el. Ennél valószínűbb azonban, hogy az értékelési rendszerben vannak olyan gyenge pontok, amelyek lehetőséget adhatnak a szubjektív értékelésre. Ebben az esetben szükségesnek látszik a javítási-értékelési útmutató, illetve az analitikus skálák átdolgozása. Itt is utalni kell az értékelésben megjelenő – de a rendszertől függetlenül jelenlevő – egyéb problémákra, amit később fejtjük ki részletesebben.
- A teljesítményadatok ismeretében egyértelműen szükségesnek látszik, hogy a jövőben is megőrizzük a középszintű vizsga teljesíthetőségét A2 szintű tudással.
- Az eredményességi adatok között ebben a négy éves időszakban egyik szinten sem találtunk olyan vizsgaidőszakot, amelynek teljesítménye a statisztikai hibahatáron túli eltérést mutatna a többihez képest, igaz ez az állítás még a legnagyobb különbséget mutató 2011-es évre is. Ennek ellenére szükség volt e feladatsor alaposabb vizsgálatára, mert ez vezetett a korábban már jelzett koncepcióbeli változásokhoz, amelyek pozitívan hatottak a feladatlapok minőségére.

- Az a feltételezésünk, hogy a középszintű hallott szöveg értése, illetve az íráskészség feladatok az évek során egyre kevésbé okoznának problémát a vizsgázók számára, a vizsgált adatok alapján nem igazolhatóak. Ennek okát a következőkben látjuk:

Hallás: a vizsgált időszakot nem lehet egységesnek tekinteni a felhasznált anyagok tekintetében, mert az első két évben még előfordult egy-egy stúdiófelvétel is, a későbbiekben viszont már csak autentikus hanganyagokra épültek a feladatsorok. Ezt a tapasztalatok szerint a vizsgázók újabb váltásként élték meg, ami teljesítménybeli visszaeséshez vezetett annak ellenére, hogy a bekövetkezett változás nem érhetett senkit meglepetésként, hiszen 2005 óta minden vizsgáztatói képzésen elhangzott, hogy a fokozatosság elvét követve idővel már az összes feladat autentikus szövegekre épül majd.

- A produktív készségek javítására vonatkozó feltételezésünk, miszerint az a kettős javítás hiányában is alapvetően objektívnek tekinthető, nem igazolódt. Erre utalnak a teljesítménygrafikonok látványos kiugrásai a jegyváltó százalékok körül. Elsősorban középszinten feltűnő a jelenség, de emelt szinten is jól megfigyelhető az elcsúszás a magasabb százalékok felé.

Nem látunk más megoldást e probléma orvoslására, mint középszinten a független értékelést (nem a felkészítő tanár értékeli, illetve vizsgáztat), emelt szinten pedig, ahol a 60%-os teljesítmény fölötti sávban nyelvvizsgát szerezhettek a vizsgázók, elengedhetetlennek látszik a kettős javítás bevezetése, annál is inkább, mert ez minden akkreditált nyelvvizsgánál kötelező előírás.

- Véleményünk szerint a vizsgáztatói képzés fontosságát támasztják alá azok az adatok, amelyek világosan mutatják a korábban már tárgyalt javítási, értékelési problémákat (szubjektivitás, az útmutatók nem megfelelő használata).

- Az egyes vizsgaidőszakok idősoros vizsgálatában nem nyílt mód a tendenciák egyértelmű nyomon követésére, mert a sorsolós rendszer következtében a feladatsorok nem az elkészülés, leadás sorrendjében kerülnek felhasználásra. Ezt az idegen nyelvek esetében, ahol a hallott szöveg értését mérő feladatsort külön sorsolják, némiképp rizikófaktornak is tekintjük, mert így a szakmailag átgondolt, lektor által egyben elbírált feladatsor többnyire megbontódik, és ez tematikai szempontból komolyabb problémát okozhat.

A német nyelv vizsgatárgy elemzése az Oktatási Hivatal érettségi dokumentációjára épül. A vizsgált időszakokból a hivatkozott, idézett írásbeli feladatlapok, javítási-értékelési útmutatók elemzéséhez a

*<http://www.oktatas.hu/koznevelas/erettsegi/feladatsorok>
felületen nyilvánosan elérhető anyagokat használtuk.*

A statisztikai alapadatok forrását a

*<https://www.ketszintu.hu/publicstat.php>
linken található érettségi adatbázisok ide vonatkozó részei, valamint az Oktatási Hivatal által rendelkezésünkre bocsátott kutatói adatbázis képezte.*

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszachenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.